

Tema 6: Vejen mod islandsk selvstændighed, 1800-1944

Fra begyndelsen af 1800-tallet bredte forestillingen sig om nationen karakteriseret ved et folk, der havde fælles sprog, kultur og historie, som det grundlæggende fællesskab i Europa. Den nåede også til Island. Det enevældige danske styre forsøgte at inddæmme islændingenes nationale forestillinger. I 1800 ophævede styret Altinget. Nogle år før århundredeskiftet var Islands tidligere to bispesæder reduceret til ét og flyttet til Reykjavík.

Fra 1807 til 1814, dvs. Napoleonskrigens sidste år, sluttede Danmark sig til Frankrig og kom dermed i krig med Storbritannien. Briterne tog kontrollen med Island, og monopolet var dermed brudt. Den stærkt øgede samhandel med Storbritannien var en økonomisk fordel for Island. Ved freden i Kiel i 1814 måtte den danske konge afgive Norge til den svenske. Island, Færøerne og Grønland, der i middelalderen hørte under den norske konge, forblev under den danske konge. Island oplevede nu en økonomisk tilbagegang, og det fik mange til at udvandre.

Da grundloven blev indført i 1849, satsede den danske regering på, at islændingene blot blev repræsenteret med fire medlemmer i Folketinget og to i Landstinget. Men bl.a. med talsmanden Jón Sigurdsson (1811-1879) var den islandske nationalfølelse vokset i styrke. Han krævede, at Island blev betragtet som et selvstændigt land, hvor kun kongen og enkelte andre forhold skulle være fælles med Danmark.

Diskussionen om Islands styre fortsatte indtil 1874, hvor Island fik en forfatning, der gav landet øget selvstyre. Men den reelle magt lå fortsat i København. Den blev udøvet af en dansk landshøvding, som var den øverste myndighed i Island. Det var islændingene ikke tilfreds med, og i 1904 blev det ændret, og Island fik hjemmestyre med hovedsæde i Reykjavík.

Islændingene mente fortsat, at landet var for integreret i det danske rige. I 1918 vedtog den danske Rigsdag Forbundsloven. Den betød, at Island blev anerkendt som en suveræn stat, der var i personalunion med Danmark. Det indebar en fælles konge, og at udenrigs- og sikkerhedspolitik fortsat var Danmarks ansvar. Forbundsloven skulle gælde frem til 1940. Herefter kunne begge parter forlange ændringer i loven. Kunne der ikke nås til enighed havde både Island og Danmark ret til at ophæve forbundet.

I 1940 blev Danmark besat af Tyskland. Storbritannien besatte Island. Året efter blev de britiske styrker i Island erstattet af amerikanske. For de fleste europæere var 2. Verdenskrig forfærdelig. Men flere islændingene så den som en "velsignet" krig. Den islandske økonomi voksede med 9 % om året under besættelsen. Besættelsesmagterne anlagde lufthavne i Reykjavík og den store internationale lufthavn Keflavík, og der blev bygget veje og broer.

Et flertal af islændinge var overbevist om, at det ville være bedre for landet helt at bryde forbindelsen til Danmark. Den 16. juni 1944 besluttede Altinget at ophæve Forbundsloven, og Island blev erklæret som en republik.

Trigger – I gang med emnet

Se det amerikanske nyhedsklip (<https://www.youtube.com/watch?v=MW-kz3Gu97c>) (0:58 min.)

Efter at have set klippet kan læreren stille spørgsmål som fx

- Hvornår foregår det?
- Hvad laver amerikanerne i Island?
- Hvad var Island før, landet blev en republik?

Drøftelsen af spørgsmålene kan lede frem til andre spørgsmål og problemstillinger, som eleverne søger at belyse ved hjælp af kilderne.

Spørgsmål til kilderne

1. Grundtvig om Island

- Hvordan karakteriserer Grundtvig Island?
- Hvordan står det ifølge Grundtvig til med islændingenes dannelse?

2. Sønderjylland i bytte for Island

- Hvad viser kilden om Danmarks forhold til Island?
- Hvorfor blev tilbuddet om at bytte Island for Sønderjylland ikke givet?

3. Vejen mod selvstændighed

- Hvilke argumenter bruge ophavsmanden (Harald Nielsen) for at vise, at islændingenes krav er urimelige?
- Hvad mener ophavsmanden med den sidste sætning?
- Hvad ville du svare Harald Nielsen, hvis du var islænding og levede i begyndelsen af 1900-tallet?

4. Island bliver en republik

Kilde 1:

- Hvorfor mener ophavsmanden (Jens Sørensen Vanggaard), at det er en revolution, hvis Island opsiger Forbundstraktaten?
- Hvad forudsiger han, at der vil ske med Island?
- Hvilke planer havde ophavsmanden for Island?

Kilde 2:

- Hvordan vil du karakterisere Christian 10.'s lykønskningstelegram?

Kilde 3:

- Hvordan forklarer kilden, at Island gør sig fri af Danmark?
- Læs uddraget af Forbundstraktaten fra 1918 [<https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/dansk-islandsk-forbundslov-30-november-1918/>]. Har kilden ret, når der hævdes, at islændingene har brudt nogle aftaler? Begrund.
- Hvorfor skulle kongen Christian 10. være særlig ked af islændingenes beslutning?

- Hvilken holdning har kilden til Islands beslutning?

5. Den lille islandske hest

- Hvem symboliserer den lille og den store hest og manden i teksten?
- Karakteriser den lille og den store hest samt manden.
- Hvad er ophavsmandens (Sven Brasch) holdning til de tre figurer – og til Islands løsrivelse?
- Overvej om historien ville have den samme virkning, hvis tegningen ikke havde været med.